

Boganmeldelser.

Westel Woodbury Willoughby: Social Justice. A critical Essay. New York, The Macmillan Company. 1900. (385 S.).

Dette særdeles dygtigt skrevne Værk, der er udsprunget af Forelæsninger, holdte ved John Hopkins Universitet, behandler først Spørgsmaalet om den distributive Retfærdighed, Ligheds- og Ejendomsbegreberne, og de forskellige Normer for den distributive Retfærdighed. I sin anden Del behandler det Spørgsmaalet om Forholdet mellem Lov og Frihed, Tvangsretten, Konkurrence-Processens Ethik, Straffetheorierne. Ethik, Økonomi, Politik gribe her ind. Noget nyt ethisk System har Forf. ikke opstillet; — kun mener han, at i hans Værk er der paa en mere omfattende Maade end i andre Forfatteres Værker blevet forsøgt en »application of transcendental principles to the concrete problems of social life«. Imidlertid haaber han, at hans Værk vil have Værdi ikke blot som »a study in ethical speculation«, men ogsaa som et Bidrag til den sociale og politiske Filosofis Historie. De forskellige tidligere fremsatte Theorier omtaler og kritiserer han, og hans Bog er endog lovligt stærkt optaget af lange Citat-Rækker af ældre og nyere Theoretikers Værker. Den bliver derved paa sine Steder noget trættende at læse, og man gør

i ethvert Fald bedst i at læse den med nogen Ro, ikke altfor hurtigt. Den behandler ethiske, sociale, politiske Spørgsmaal, som det er af Vigtighed alvorligt at overveje, — ganske særligt i vor Tid, »in these present days of social and political unrest«.

Den første Sætning, Forf. slaar fast, er den negative: at der ikke eksisterer noget Saadant som »definite, absolute rights«. Dertil slutter sig positivt den Sætning: at Retfærdighed bestaar i at indrømme, saa vidt muligt, ethvert Individ »the opportunity for a realization of his highest ethical self«, hvori ligger den almindelige Pligt for Alle til at erkende alle Andre som Individuer, der arbejde for og have Ret til at arbejde for Virkeliggørelsen af deres egne Maal. Med andre Ord: det er det almindelige ethiske Bud: »to be a person, and to respect others as persons«. — Dette maa man jo ikke overse, at i Verden som den er, er »the individual able to find his best self-realization only when he seeks his own good in the good of others and of society at large«.

Efter dette foreløbige Resultat gaar Forf. over til en Iiøvelse af Lighedsbegrebet. Først bemærkes, at Upartiskhed er et nødvendigt Element i Retfærdighed, — men at Upartiskhed ikke er at sammenblande med Lighed. Dernæst fremhæves det, at Noget, der kan se ud som Partiskhed og ogsaa let kan blive det i en fordærvelig Grad, — Moderens Forkærlighed for sit Barn, Familie- og Venskabs-hensyn etc. — kan være fuldstændigt berettiget, ja ligefrem socialt nødvendigt. Og derefter kommer Forf. til selve Lighedsbegrebet, der er et mangeartet Begreb: i det Mindste imellem sex forskellige Lighedsbegreber bør der skelnes: 1. aandelig (»spiritual«); 2. naturlig; 3. borgerlig; 4. politisk; 5. social; 6. økonomisk Lighed.

Den første Art Lighed, »spiritual equality«, er Ligheden for Gud. Denne antages, efter den kristelige Opfattelse, som et Faktum. Ikke alle Religioner antage den; med den strenge Kaste-Afsondring er den uforenelig; en Brahmin, er qua Brahmin berettiget til tyve Gange saa megen Lykke som Individet af en lavere Kaste; end ikke de store græske Filosofer havde megen Sans for denne Lighedstanke; først Stoikerne begyndte at forstaa den, og Kristendommen udviklede den videre; nu accepteres denne Forestilling om Lighed for Gud. -- men der ligger ikke mere i den end en Anerkendelse af, at alle Mennesker ere moralske Muligheder.

Den næste Art Lighed, »naturlig Lighed«, existerer ikke: Menneskene have strax fra Fødslen ulige legemlige og aandelige Egenskaber, Anlæg og Evner. Ingen alvorlig Forfatter har vel benegtet dette, -- men mange have gjort gældende, at Opdragelse og de Forhold, hvorunder Menneskene leve, i høj Grad have udviklet den bestaaende Ulighed. Endog en Forfatter som Adam Smith mener, at den store Forskel mellem voxne Mennesker i mange Tilfælde mindre er Aarsag til end Virkning af Arbejdsdeling: ifølge Naturen er en Filosof i Aand og Anlæg ikke halvt saa forskellig fra den tarveligste Arbejder som en Mynde er forskellig fra en Bulbider; Forskellen skyldes Opdragelse og Livsvilkaar, -- og Forskellen i naturlig Begavelse er i Virkeligheden langt mindre, end sædvanligt antages. En saadan Antagelse traf man tidligere ofte hos Forfatterne, -- men jo mere Videnskaben er skreden frem, desto tydeligere er det blevet, at den naturlige Ulighed tværtimod er større, end hine Forfattere var tilbøjelige til at anerkende. I hvilket Forhold den almindelige Anerkendelse af et Fødselsaristokrati staar til den

her berørte Ulighed. omtales ogsaa af Prof. Willoughby. Skønt Amerikaner mener han, at det dog nok kan være, at et Aristokrati som det engelske, der — skønt baseret paa Fødslen — omfatter en Klasse Borgere, som anerkende deres Forpligtelser ligeoverfor Stat og Samfund, er at foretrække for den amerikanske Opfattelse, der ikke respekterer noget Fødselsaristokrati, men udelukkende bøjer sig for Pengearistokratiet.

Borgerlig Lighed, »civil equality«, d. v. s. samme Rettigheder og samme Pligter for Alle, eksisterer naturligvis ikke i noget Land. At fordele Rettigheder og Pligter uden Hensyn til Individernes Køn, Alder, aandelige Modenhed, sociale Stilling osv. vilde selvfølgelig være en Umulighed.

Politisk Lighed har man derimod i mange Lande søgt at nærme sig i den Forstand, at man tilstaar alle, eller omtrent alle, Personer eller dog Mandspersoner af en vis Alder lige Ret til at øve Indflydelse paa offentlige Anliggender gennem Valgret og Valgbarhed. Men naturligvis har en Mand eller ikke noget Krav paa politisk Ret, medmindre han beviser, at han baade har Evne og Vilje til at udøve denne Ret. Her gælder atter denne Sætning: politiske Rettigheder bør som alle andre Rettigheder fordeles mellem Individerne i Forhold til deres Evner og Anlæg. Til Aldersmomentet tager man ogsaa overalt et vist Hensyn, — men der er mange andre Kriterier, som have lige saa meget Krav paa at komme i Betragtning; — Alderen er ikke det Eneste, der skiller Individerne ad. Individerne ere helt igennem ulige, og de blive ikke lige, selv om man nok saa stærkt dekretterer »politisk Lighed«; de blive lige saa lidt lige ved saadanne politiske Foranstaltninger, — lige saa lidt som de enkelte Kort i et

Spil faa samme Værdi ved selv den mest grundige Blanding af Bunken.

»Social Lighed« defineres som den Art gensidig Høflighed og Hensyntagen, som Folk vise hverandre, naar de føle, at »den Ene er lige saa god som den Anden«, omend hver paa sin Maade, — en Hensyntagen, der staar midt imellem Nedladdenhed paa den ene og Underdanighed paa den anden Side. Til Grund for alle sociale og politiske Sammenslutninger ligger en almenneskelig »consciousness of kind«, og heraf flyder den omtalte Hensyntagen. Men deraf følger ikke, at Alt skal røres ud i en ensartet Vælling. Enkelte Individuers større Værd har Krav paa Hensyn. Bryce siger: »jo mere social Lighed vi kunne opnaa, uden at handle mod Naturens Orden, des bedre; — men«, tilføjer han, »der gøres mere Skade end Gavn ved at forsøge paa at tvinge Mænd sammen i en Art Fortrolighed, som de føle som kunstlet, fordi den ikke er grundet paa virkelig gensidig Forstaaelse, paa Ligestillethed i Aand, Smag og Sæder«.

Økonomisk Lighed viser Forf. naturligvis ogsaa at være umulig, — og hvis den var mulig, vilde den være alt Andet end ønskelig. Ligheds-Forestillingen maa helt igennem forkastes som abstrakt Retfærdigheds-Princip; — det sande Princip maa være Proportionalitet. Maalestokken hertor søger Forf. at bestemme, efter først grundigt at have prøvet Ejendomsbegrebet og de forskellige Ejendomstheorier. Theorien om Retten til »det fulde Udbytte af Arbejdet« gennemgaas meget udførligt, og kritiseres skarpt. Derimod anerkender han, in abstracto, »the theory of needs«, — den Theori, efter hvilken »want-satisfying goods« bør tilfalde dem, der mest trænge til dem, d. v. s. dem, i hvis Hænder deres Forbrug

eller Nyttiggørelse vil avle mest Godt. Det er jo en Theori, som mange socialistiske og kommunistiske Forfattere have ført Ordet for, i første Række blandt dem Godwin. Men Kravet om, at Enhver bør have i Forhold til sin Trang, bør suppleres saaledes som f. Ex. Cabet (og Louis Blanc) har gjort det i Sentensen: »à chacun suivant ses besoins, de chacun suivant ses forces«. Naar Trangs-Principet saaledes fuldstændiggøres med Forpligtelsen til at tjene Samfundet i Forhold til Evnen, kan der ikke gøres nogen ethisk Indvending mod dets abstrakte Retfærdighed. Hvad en Person virkelig trænger til, er det — og kun det — som sætter ham i Stand til at opfylde sine moralske Forpligtelser. Individet kan kun forlange sine Fornødenheder tilfredsstillede af Andre eller af Samfundet i det Hele, naar han har Evne og Vilje til at lade deres Tilfredsstillelse resultere i sit, i Andres, i Samfundets Vel. Saaledes kommer Forf. tilbage til det, der netop er hans Udgangspunkt: at en Persons Rettigheder maales ved hans Evne og Anlæg for det Gode, og at der i dem ligger en Forpligtelse for ham til at søge dette Gode. Men det er klart, at er end dette distributive Princip abstrakte Retfærdighed uangribelig, saa ere de praktiske Vanskeligheder her uhyre. Hvorledes skal Lovgivningsmagten kunne bestemme Individernes brogede Mangfoldighed af Fornødenheder, disses relative Styrke og Værdi? De, der raabe højest, ere ikke altid de, der trænge mest, og en sikker Bedømmelse af Forholdet mellem de forskellige Ønskers ethiske Værdi turde være ganske umulig. Det Retfærdigheds-Ideal, som Forf. her har accepteret, accepteres da snarest som et Ideal for den enkelte Person, ikke som et, Loven kan tvinge igennem. Hver enkelt Person maa derefter føle det som sin Pligt at bestræbe sig for at

virkeliggøre det bedste, der er i ham, og, saavidt muligt, hjælpe Andre til det Samme. Det maa staa ham klart, at Rigdom og personlige Evner ere betroet Gods, som han skal forvalte i Menneskehedens Tjeneste; — men i hvert enkelt Tilfælde maa han efter bedste Skøn afgøre, hvilke Pligter der flyde deraf.

Dette er jo ingenlunde ensbetydende med en skrankeløs Individualisme. Tværtimod anerkender Forf. en »right of coercion«, for hvilken han gør Rede i et særligt Kapitel (der forøvrigt er stærkt optaget af en Polemik mod den bentham-mill'ske Utilitarianisme). Absolute eller a priori-Principer angaaende det rette Omraade for social og politisk Kontrol fastslaas ikke; i ethvert enkelt Tilfælde maa Hensynet til de faktiske Forhold være det raadende. Forf. har jo en vis Tilbøjelighed til at svæve oppe i Skyerne, — og de praktiske Dagens Spørgsmaal, som han kommer i Lag med, berører han gennemgaaende med en vis Forsigtighed. Spørgsmaalet om de civiliserede Staters Tvangsret ligeoverfor de uciviliserede, der jo i Nutiden interesserer ikke blot europæiske Stormagter, men ogsaa Amerika, mener han — for Exempel — ikke at burde gaa udenom, — men det berøres med Forsigtighed. Ja, siger han, ligesom Forældre have ikke blot Ret til at opdrage deres Børn, men endog den Pligt at gøre det, endog — hvis nødvendigt — med Benyttelsen af kraftige Tvangsmidler, — saaledes ligger det indenfor en oplyst Nations Competence at tvinge — hvis Tvang er nødvendig — de mindre oplyste Folkeslag til at lade sig indføre i dette bedre sociale og politiske Liv, hvis Fordele deres Uvidenhed hindrer dem i at se eller attraa. Men den overlegne Nations Ret til her at skride ind er betinget af, at dens Intervention

er ganske uegennyttig, kun sker i den paagældende uciviliserede Folkestammes eller i Menneskehedens Interesse; — at den Nation, der intervenserer, maaske selv høster Fordel af sin Intervention, skader ikke, naar den egne Fordel blot ikke er Motivet. Endvidere maa den Nation, der paatager sig Civiliseringsværket, være fuldstændig sikker paa, ikke blot at det er en bedre Civilisation, der kommer til at fortrænge en ringere, men ogsaa at denne højere Civilisation passer for det Folk, der skal civiliseres. Endelig maa det være en given Ting, at de tilsigtede Resultater bedre opnaas ved Tvang end paa nogen anden Maade; — en mindre samvittighedsfuld Nation maa ikke kunne tage Paaskud til en »criminal aggression«. Under disse Betingelser — der vistnok kunne »fortolkes« saa rundeligt, at deres praktiske Betydning bliver problematisk — bør, mener Forf., de civiliserede Stater skride til Opfyldelsen af »their great world-duty«.

Det næste Kapitel, om »the ethics of the competitive process«, er for en stor Del antaget af en polemik mod Herbert Spencer (ogsaa mod Benjamin Kidd). Ogsaa her giver han Læserne endel at tænke paa, — omend de Resultater, han mener at kunne fastslaa, synes noget vage. I Principet er han ikke imod ret betydelige Regeringsindgreb, betragter dem ikke som uforenelige med sand Konkurrence, — men, skynder han sig at tilføje, man maa ikke tro, at vi hævde, at noget Godt »will be likely to result from public control, political morality and intelligence being what they now are«. Han venter tværtimod det Modsatte. Han vil gaa med til en Statsintervention, der forhindrer, at Friheden benyttes til at tilintetgøre Friheden, og sigter herved nærmest til, at en skarp Statskontrol med Fagforeningernes systematiske Øde-

læggelse af den individuelle Frihed nu snart vil tiltrænges. Privatmonopoler (»trusts«) kunne, efter hans Mening, ogsaa nok trænge til at komme under offentlig Kontrol. Og der kan tænkes endnu andre Forhold, hvor Statsindgreb bør bifaldes ogsaa af dem, der betragter den fri Konkurrence som Idealet.

Nu kan man maaske, siger Forf., gøre en Indvending mod hans relative Retfærdiggørelse af Regeringsindblanding. Man kunde maaske sige, at Forf. blot accepterer Regeringsindblanding, fordi Individerne mangle Forstand og Indsigt til tilstrækkeligt at varetage deres Tarv; — efterhaanden som Oplysning i Civilisation osv. skrider frem, bliver Nødvendigheden af Regeringsindblanding mindre, — og tilsidst, naar det menneskelige Fremskridts yderste Maal er naaet, vil Trangen til Statskontrol overhovedet være ophørt. — Sige vi Ja hertil, saa have vi jo i Virkeligheden indrømmet, at Anarkismen, der vel i Øjeblikket er umulig, dog er det Ideal, der skal stræbes efter.

Dette er en Opfattelse, der har ikke faa Tilhængere. Herbert Spencer siger udtrykkeligt, at det er en Fejltagelse at forudsætte, at Regering overhovedet nødvendigvis maa være en evigt varende Institution; Regering betegner kun et Trin i Udviklingen; den Tid kan komme, da den har udspilt sin Rolle. Janet forklarer i sin »Histoire de la science politique«, at Regeringens sande Opgave er at arbejde paa sin egen Overflødiggørelse. Samme Anskuelse hos adskillige andre Forfattere. Freemann skrev: den ideale Regering er — slet ingen Regering; at der findes Regering, betyder kun, at Menneskene ere ufuldkomne, — men Regeringerne ere det rigtignok ogsaa. Paine brugte dette karakteristiske Udtryk:

Regeringen er ligesom Klædedragten »the badge of lost innocence«.

Prof. Willoughby svarer hertil: I en Forstand indeholder denne Opfattelse af Anarkisme eller Ikke-Regering meget Sandt; i en anden Forstand gør den det ikke. Hvis Anarkisme henviser til det Ønskelige i at være fri for Tvang, holder Opfattelsen Stik; — hvis Meningen derimod er, at al Form for offentlig Virksomhed skulde forsvinde, gør den det ikke. Tvang er ganske vist en Lidelse og derfor et Onde; — en ideal Samfundsorden maa altsaa ikke kende noget til Tvangselementet. Paa den anden Side, forsaavidt politiske Love eller sociale Overenskomster anerkendes som retfærdige af dem, hvis Handlinger skulle kontrolleres, opstaar der ikke nogen Følelse af Tvang. Fritagelsen for Tvang, der idealt forlanges, fører derfor ikke nødvendigvis med sig, at alle Former af politisk Virksomhed og Regulering forsvinder. Ja, faktisk vilde maaske endog, hvis alle Mennesker vare moralsk og intellektuelt fuldkomne, det Offentliges Virksomhed blive betydeligt udvidet. Hvis man moralsk og intellektuelt fuldkomne Væsener til Raadighed, vilde man jo lettelig kunde indrette en administrativ Maskine, der kunde paatage sig, hvad det skulde være. Naar Kontrollen med og Ledelsen af Maskinen kunde overdrages til fuldt hæderlige og vise Mænd, kunde Produktionen foregaa med store Besparelser, samtidigt med at Konkurrencen mellem de enkelte Arbejdere kunde opretholdes, — hvis overhovedet Konkurrence var nødvendig for at fremspore Energi og bortfjerne de Mindreskikkede i en Menneskeslægt, som allerede, ex hypothesi, var fuldkommen eller dog næsten fuldkommen. Dog vilde, hvis saadan en Udviklingsgrad nogensinde skulde blive naaet, mange af de Virksomheder, der nu høre

til Statens allervigtigste, falde bort. Politivæsen, Domstole, Fængselsvæsen og alt Sligt, der nu aarligt sluger umaadelige Summer og lægger Beslag paa en uhyre Arbejdskraft, vilde falde bort. Men den produktive Virksomhed, der med størst Økonomi ledes fra et enkelt Centrum, vilde stige. Dog — dette synes at smage af Utopi. Hvad Forf. mener, er dette: Politisk Kontrol og Statsledelse acceptere vi gerne i hvert enkelt Tilfælde, hvor det faktisk bevises, at den vil have gode Følger; — men vi acceptere ikke paa Forhaand Samfundskontrol i et hvilket som helst Tilfælde; det kan endog være, at en Undersøgelse af de faktiske Forhold vilde bevise Ønskeligheden af en Indskrænkning af Statsvirksomhederne; — i Konkurrence-Principet ligger der maaske større Velsignelse, end man har været tilbøjelig til at antage.

— I Bogens sidste Kapitel gives der en god Oversigt over de forskellige Straffetheorier: Gengældelsestheorien og Hævntheorien samt Nyttetheoriene: Straffen som Middel til at afskrække Folk fra at begaa Forbrydelser og som Middel til at forebygge Recidiver, Straffen som Middel til Forbryderens moralske Forbedring og som Opdragelsesmiddel etc. Ny Anskuelse fremsættes vel ikke; Forf. indskrænker sig for Størstedelen til at gøre Rede for tidligere Forfatteres Anskuelse, om han end udtaler sine personlige Meninger. Hans Redegørelse er i alt Fald særdeles læseværdig. Han taxerer ingenlunde Straffe-forholdsreglernes praktiske Nytte overdrevent højt; tværtimod forholder han sig i saa Heeseende temmeligt skeptisk.
